

SCRIITORI ROMÂNI DIN VOIVODINA ÎN LEXICOGRAFIA NOASTRĂ

Doina Bogdan-Dascălu

Cuvinte-cheie: *literatura română, dicționare, Virginia Popovici, notorietate, integrare*

Scriitorii români din Voivodina trăiesc și creează într-un climat politic, social, economic și cultural asigurat de statul sârb și de autoritățile provinciale, care i-au tratat nediscriminatoriu, ca factori importanți ce asigură diversitatea culturală, devenită notorie, a acestui teritoriu.

Literatura scrisă de aceștia aparține, prin limbă și, de cele mai multe ori, prin conținut, celei românești în totalitatea ei. Această apartenență nu a fost recunoscută sau, dacă a fost, a fost ignorată înainte de anul 1989, din motive politice, invocându-se principiul neamestecului în treburile interne ale celuilalt stat. O atare situație nefirească era de așteptat să fie îndreptată după această dată, când contactele directe și relațiile instituționale s-au amplificat și diversificat. Teoretic, toată lumea este de acord că trebuie să vorbim despre o singură literatură română, indiferent unde și când este scrisă, tot astfel cum este firesc să se vorbească de o singură literatură sârbă, de asemenea indiferent când și unde a fost scrisă. Din păcate, acestui salutar punct de vedere nu i s-a adăugat și o atitudine concretă, la fel de îndreptățită.

Este adevărat că majoritatea scriitorilor români de aici au publicat în reviste din România și că, unora dintre ei, li s-au tipărit cărți de către edituri din România, ceea ce reprezintă fenomene încurajatoare, care trebuie însă continuate cu energie sporită. Mai mult, despre scriitorii voivodineni s-au scris cronici literare și chiar monografii, semne ale receptării lor efective de către critica noastră literară.

Dar, dincolo de această stare de lucruri salutară, nu pot trece peste absența cărților lor din marile biblioteci publice din România, un obstacol de nedepășit pentru cei care doresc să se familiarizeze cu autorii din această provincie sau, mai mult, pentru cei care își propun să scrie despre opera acestora. Din acest motiv, activitatea scriitorilor români de aici este fragmentar cunoscută nu numai de marele public, ci și de specialiști. Așa se explică absența lor din nu puținele istorii literare care s-au scris în ultimele două decenii, adică din lucrări capabile să le

fixeze imaginea într-un context căruia îi aparțin în principiu, nu însă și în fapt, adică literaturii române în ansamblu.

Există însă un alt tip de lucrări, care pot avea același efect. Este vorba de dicționarele de diverse feluri, în care informațiile sunt reduse la esențial, situație compensată prin facilitatea cu care cititorul interesat poate să le acceseze. Din acest motiv mă voi opri în cele ce urmează asupra lor.

Am luat în considerare 10 dicționare, apărute între 1979 și 2009, adică într-un interval de trei decenii, alegându-le pe cele susceptibile să găzduiască scriitori din Voivodina sau proveniți din această provincie. Cum se poate constata din lista atașată, cele mai multe sunt dicționare literare, acestora li se adaugă însă și altele, de specialitate: de folclor, de etnologie ori unele cu caracter enciclopedic.

Pe scurt, situația este următoarea. În total, am identificat în aceste lucrări lexicografice articole despre 17 scriitori români din Voivodina. Dintre aceștia, unii sunt originari de aici, dar s-au stabilit mai demult (Cristea Sandu-Timoc) ori mai recent în România: Avram Corcea, Ioan Flora și Zina Molcuț.

În cele 10 dicționare consultate am identificat 31 de menționări ale scriitorilor care ne interesează, adică în medie 3 autori pe o lucrare lexicografică.

Cele mai puține mențiuni apar, din motivul arătat mai sus, în dicționare anterioare anului 1989, mai exact din anul 1979: în *Dicționarul de etnologie* al lui Romulus Vulcănescu – una (Radu Flora) și în *Dicționarul folcloriștilor. Folclor literar românesc* – două (Radu Flora, Cristea Sandu-Timoc).

După 1989, am găsit mențiuni în 8 dicționare. Dintre acestea, 13 mențiuni apar în 6 lucrări, adică în medie doar 2, adică sub media generală. Un singur scriitor apare în *Scriitori și lingviști timișoreni*, de Aquilina Birăescu și Diana Zărie (Cristea Sandu-Timoc), câte 2 scriitori apar în *Dicționarul enciclopedic* (Radu Flora, Vasko Popa), în *Dicționarul etnologilor români* de Iordan Datcu (Costa Roșu, Cristea Sandu-Timoc), în *Dicționarul scriitorilor români* de Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu (Avram Corcea, Ioan Flora), iar câte 3 scriitori apar în *Dicționarul biografic al literaturii române* de Aurel Sasu (Slavco Almăjan, Petru Gătăianțu, Ioan Flora) și în *Scriitori români din anii 80-90. Dicționar bio-bibliografic* de Ion Bogdan Lefter (Mărioara Baba Vojnović, Ioan Flora, Petru Gătăianțu).

Faptul că în *Timișoara literară. Dicționar bibliografic al membrilor Uniunii Scriitorilor – Filiala Timișoara* de Paul Eugen Banciu și Aquilina Birăescu sunt menționați 5 scriitori se explică prin apartenența lor la aceasta instituție, și nu este rezultatul unei selecții; este vorba de Slavco Almăjan, Ioan Baba, Nicu Ciobanu, Cristea Sandu-Timoc, Ileana Ursu.

În fine, numărul cel mai mare de scriitori români din Voivodina, 11, este semnalabil în *Dicționarul general al literaturii române*, lucrare monumentală, în 7 volume, elaborată de institutele de profil ale Academiei Române, inclusiv de către Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu” din Timișoara, care a avut cea mai importantă contribuție în această privință. Este, de departe, cea mai bună reprezentare a literaturii române de aici, căci, pe lângă scriitorii respectivi (Slavco Almăjan, Petru Cârdu, Nicu Ciobanu, Avram Corcea, Ioan Flora, Lia Magdu, Ion Miloș, Miodrag Miloș, Zina Molcuț, Vasko Popa, Cristea Sandu-Timoc), sunt menționate, în premieră, și 4 publicații: „Libertatea”, „Libertatea literară”, „Lumina” și „Nădejdea”.

Faptul că acest dicționar este cel mai ospitalier cu literatura română din Voivodina se explică prin intenția declarată a lui Eugen Simion, coordonatorul general, de a avea în vedere scrisul românesc dintotdeauna și de pretutindeni. Dar, pentru ca aceasta intenție să devină realitate, va fi nevoie ca cea de a doua ediție a lucrării, în curs de finalizare, să cuprindă mai mulți scriitori de aici. Ceea ce se și întâmplă, căci în ea vor apărea articole despre un număr dublu de scriitori români din această provincie, mai exact 23: Slavco Almăjan, Ioan Baba, Mărioara Baba, Olimpiu Baloș, Vasile Barbu, Ion Bălan, Eugenia Bălțeanu, Nicu Ciobanu, Petru Cârdu, Simion Drăguța, Pavel Gătăianțu, Lia Magdu, Ion Marcoviceanu, Ionela Mengher, Valentin Mic, Miodrag Miloș, Virginia Popovici, Costa Roșu, Ionel Stoit, Mariana Stratulat, Ileana Ursu-Nenadici, Ana Niculina Ursulescu și Florin Ursulescu. Faptul nu ar fi fost posibil dacă Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu” nu ar fi stabilit o rodnică colaborare cu Institutul Cultural al Românilor din Voivodina și cu Catedra de limba română a Universității din Novi Sad și dacă nu am fi găsit în doamna Virginia Popovici o colaboratoare pe cât de pasionată, pe atât de profesionistă.

În urma acestor constatări, se impune un scurt comentariu. Prezența scriitorilor respectivi este mai mare după 1989 decât în perioada precedentă și în dicționarele cu caracter literar decât în cele neliterare; cei mai „vizibili” sunt cei stabiliți în România (Cristea Sandu-Timoc și Ioan Flora), din cauză că ei au fost mai cunoscuți în cercurile noastre literare. De

altfel, se poate conchide că măsura în care sunt prezenți în dicționare nu constituie un criteriu valoric, ci este consecința notorietății lor în spațiul românesc.

O atenție incomparabil mai mare le va fi acordată în volumul *Literatura* din cadrul *Enciclopediei Banatului*, operă elaborată de institutul timișorean, pe care am cinstea să îl coordonez, în paginile căruia vor fi prezenți incomparabil mai mulți scriitori decât în toate lucrările lexicografice amintite, adică peste 50, căci selecția, mai largă, este făcută în comun de către reprezentanții instituțiilor colaboratoare din România și din Voivodina.

Sper din toată inima ca aceste apariții, dar și altele ce le vor urma să reprezinte opere lexicografice în care scriitorii români din Voivodina să fie reprezentați așa cum merită, în așa fel încât să putem spune unui număr tot mai mare dintre ei: „Bine ați venit acasă!”.

Lista lucrărilor lexicografice consultate

Aurel Sasu, *Dicționarul biografic al literaturii române*, I-II, Pitești, Paralela 45, 2006

Dicționar enciclopedic, I-VII, București, Editura Enciclopedică, 1993-2009

Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, vol. I-III, București, Editura Saeculum I. O., 1998

Romulus Vulcănescu, *Dicționar de etnologie*, București, Editura Albatros, 1979

Iordan Datcu, S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979

Dicționarul general al literaturii române, I-VII, București, Editura Univers Enciclopedic, 2004-2009

Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români*, I-IV, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995-2002

Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români din anii 80-90, Dicționar bio-bibliografic*, I- III, Pitești, Editura Paralela 45, 2000, 2001

Aquilina Birăescu, Diana Zărie, *Scriitori și lingviști timișoreni (1945-1999). Dicționar bibliografic*, Timișoara, Editura Marineasa, 2000

Paul Eugen Banciu, Aquilina Birăescu, *Timișoara literară. Dicționar bibliografic al membrilor Uniunii Scriitorilor — Filiala Timișoara*, Timișoara, Editura Marineasa, 2007

**RUMÄNISCHE SCHRIFTSTELLER AUS DER WOJWODINA
IN UNSERER LEXCOGRAPHIE**

(Zusammenfassung)

Schlüsselwörter: *rumänische Literatur, Wörterbücher, Virginia Popovici, Bekanntheit, Integration*

Der Artikel setzt sich zum Ziel, den Bekanntheitsgrad des rumänischen Schriftentums aus der Wojwodina in Rumänien zu erhöhen und mithilfe zukünftiger literarischen Wörterbücher sichtbar zu machen.